

POMNIK UPAMIĘTNIAJĄCY XVII-WIECZNY CMENTARZ ŻYDOWSKI W PILE

POMNIK UPAMIĘTNIAJĄCY XVII-WIECZNY CMENTARZ ŻYDOWSKI W PILE

złożonym w XVII wieku cmentarzu żydowskim, który został zniszczony przez Niemców w 1941 roku. Monument stands in a seventeenth-century Jewish cemetery, which was destroyed by the Germans in 1941.

I wróci się proch do ziemi, tak jak nią był
a duch powróci do Boga, który go dał

הָאֵפֶר הַנִּסְפָּה עֲלֵי הָאָרֶץ כְּאֶשְׁהָ
וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נָתַןָּהּ

The dust returns to the earth from which it came,
and the spirit returns to God who gave it

Ecclesiastes 12:7

Jak pamięć, tak będziemy pamiętać
כפי שזכרנו, כך נזכור
How we remember, thus we shall be remembered

Pomnik został ufundowany przez Gminę Piła i Szkołę Poligon
המקדש על ידי המועצה האזורית פילה ובית הספר לשוטרים בעיר פילה
The monument was funded by the Piła Gmina and the Piła School of Police

Słowo Naczelnego Rabina Polski

W związku z inicjatywą upamiętnienia cmentarza żydowskiego, który znajduje się na terenie Szkoły Policji w Pile, chciałbym wyrazić moją wdzięczność za zrozumienie i wrażliwość dla władz Szkoły, a przede wszystkim dla p. komendanta insp. Jerzego Powieckiego. Działania podjęte przez Szkołę Policji na rzecz ochrony i upamiętnienia kirkutu są dla społeczności żydowskiej niezmiernie ważne. Dzięki temu zostanie ocalona pamięć o dawnych żydowskich mieszkańcach Piły. Stanie się tak wbrew nazistowskim planom, w których chodziło o zniszczenie narodu żydowskiego i wszelkiej pamięci o Żydach. Pozostaję z nadzieją, że inicjatywa upamiętnienia żydowskiej nekropoli spotka się z pełną akceptacją wszystkich mieszkańców Piły. Szacunek dla miejsc pochówków i dbałość o nie, bez względu na wyznanie, świadczy o poziomie kultury.

Michael Schudrich
Naczelny Rabin Polski

Szkoła otwartości i życia

Rozmowa z insp. Jerzym Powieckim – Komendantem Szkoły Policji w Pile o pomniku upamiętniającym cmentarz żydowski i aktywności kulturalnej policjantów

Dlaczego podjął Pan decyzję o upamiętnieniu zniszczonego cmentarza żydowskiego, który znajduje się na terenie Szkoły Policji?

Gdy sześć lat temu obejmowałem stanowisko komendanta pilskiej Szkoły (notabene jednej z najstarszych resortowych szkół), nie znałem jeszcze tak dobrze historii budynku, w którym mieści się ona oraz terenu przylegającego do niej. Lektura materiałów poświęconych Pile oraz rozmowy z pasjonatami tego miasta, pozwoliły mi poznać, oczywiście w stopniu fragmentarycznym, historię tego miasta i jego byłych mieszkańców. Poznałem informacje na temat terenu, na którym usytuowana jest Szkoła. Jako, w pewnym sensie, gospodarz tego terenu, miałem świadomość i nieodpartą chęć zagospodarowania go w inny sposób niż to, co zastałem. Kilka lat temu teren, na którym obecnie usytuowany jest kompleks sportowy, uroczyście otwarty przez ówczesnego Komendanta Głównego Policji gen. insp. dr. Marka Działoszyńskiego w maju ubiegłego roku, nie był, w moim odczuciu, należycie wykorzystany. Podjąłem wówczas starania, aby nadać mu charakter przydatności, zarówno dla słuchaczy, którzy odbywają szkolenia, ale również dla kadry Szkoły, służb mundurowych i mieszkańców miasta. Plan ten, przy pomocy środków pozyskanych z Komendy Głównej Policji i przy zaangażowaniu Urzędu Miasta w Pile, ziścił się. W trakcie jego realizacji pojawiła się też koncepcja upamiętnienia miejsca, na którym jeszcze kilkadziesiąt lat temu znajdował się cmentarz żydowski, którego początki datuje się na XVII wiek.

Jak powiedział ponad dwa tysiące lat temu wielki rzymski myśliciel i filozof Seneka, „często maleńki znak przywodzi na pamięć dawne, przyćmione długim wiekiem sprawy”. Mam zatem nadzieję, że pomnik, który znalazł swoje miejsce na terenie Szkoły Policji w Pile, godnie upamiętnia miejsce spoczynku dawnych mieszkańców miasta narodowości żydowskiej.

Jakie znaczenie ma pamięć o dawnych mieszkańcach Piły i jej wielokulturowym dziedzictwie?

Ponownie na myśl przychodzi mi jedna z łacińskich maksym, mianowicie „memoria minuitur nisi eam exerceas”, czyli „pamięć słabnie, jeśli jej nie ćwiczysz”. Można ją oczywiście polecać wszystkim uczniom, ale ja patrzę na nią przez inny pryzmat. Mam tu na myśli pamięć o wydarzeniach, o historii i ludziach ją tworzących. Przeciętny mieszkaniec miasta, niekoniecznie Piły, tak naprawdę niewiele wie o swoim mieście czy miejscowości, w której żyje. Z reguły nie interesuje się historią tego miejsca, a jego wiedza co najwyżej sięga czasów, w których żyli jego dziadkowie, którzy tę wiedzę mu w jakimś zarysie

przekazali. Nie inaczej zapewne jest w Pile. Istnieje zaledwie garstka osób, pasjonatów historii i ludzi wykształconych w tym kierunku, którzy wiedzą bardzo dużo o grodzie położonym nad Gwdą. Jednak nawet dla nich wydarzenia ostatnich lat i miesięcy, pozwalają poszerzać tę wiedzę o nowe fakty. Najlepszym przykładem jest rewitalizacja placu Konstytucji 3 Maja i terenów przylegających do niego. To za sprawą odkryć dokonanych w tym miejscu mogliśmy cofnąć się do wydarzeń sprzed kilkuset lat. W tej pamięci sprzed wieków obecna jest społeczność żydowska, która w istotny sposób wpływała na życie miasta i stanowiła o jego wielokulturowości. Wielokulturowość jest obecnie hasłem pojawiającym się regularnie w mediach. Jest z nią trochę tak, jak ze wszystkimi hasłami, które każdy z nas zna, a tylko niewielu się nad nimi zastanawia. Wielokulturowość na przestrzeni lat przestała być już postrzegana jako walka z rasizmem i uprzedzeniami natury etnicznej. W obrębie naszego najbliższego otoczenia możemy dostrzec wiele różnych podejść do życia i wiele kultur determinowanych przez religie, czy tradycje rodzinne. Podobnie jest z wielokulturowością w Pile – mieście rozdartym w pewnym momencie swoich dziejów. Mieście, które przez tak wiele lat znajdowało się w granicach obcego państwa. I może właśnie dzięki tej wielokulturowości przetrwało. Zapłaciło za to oczywiście wysoką cenę, jednak dziś to właśnie my – spadkobiercy dawnych mieszkańców możemy tworzyć dalszą historię tego pięknego miasta.

Czy takie myślenie i działanie spotyka się ze zrozumieniem w Pile?

Jako osoba związana z Piłą zaledwie od kilku lat, mogę jedynie odnieść się do wydarzeń z tego okresu. Poniekąd już to zrobiłem, analizując stopień wiedzy historycznej społeczeństwa zamieszkującego różne miejscowości. Jeśli chodzi o tę kwestię w odniesieniu do pilan, to muszę przyznać, że przy okazji różnego rodzaju świąt i jubileuszy, społeczeństwo pilskie jest widoczne. Moim zdaniem znakomicie wypadła inscenizacja wydarzeń z historii miasta podczas obchodów 500-lecia potwierdzenia praw miejskich Piły. Dobrym pomysłem było również upamiętnienie pierwszych pilan, których szczątki znaleziono podczas prac remontowych przy ulicy 11 Listopada. Niezwykle istotnym jest też fakt, że w przedsięwzięcie polegające na upamiętnieniu cmentarza żydowskiego włączyła się Gmina Piła. Ta inicjatywa tak naprawdę jest krokiem milowym, dzięki któremu w Pile – mieście o wielowiekowych i wielokulturowych korzeniach historycznych, na mapę miejsc upamiętniających kluczowe wydarzenia i ludzi, zostanie wpisany pomnik poświęcony żydowskiej grupie mieszkańców Piły – współtwórców jej historii.

Aktywność kulturalna Szkoły Policji jest bardzo duża. Czy kultura służy uwrażliwieniu słuchaczy – przyszłych policjantów?

W pilskiej Szkole Policji w ramach działalności kulturalno-oświatowej organizowane są liczne wystawy w znajdującej się w jej murach galerii sztuki „Akwarium”, koncerty, prezentacje, wykłady i prelekcje,

przyczyniając się do promocji policji i kultury w Pile, powiecie i województwie wielkopolskim. Wszystkie przedsięwzięcia mają charakter ogólnodostępny, mogą w nich uczestniczyć wszyscy chętni, zarówno kadra, słuchacze, jak i mieszkańcy Piły oraz okolicznych miejscowości. W związku z ubiegłorocznym jubileuszem 60-lecia powołania Szkoły odbyły się „spotkania z kryminalistyką”, podejmujące ciekawą tematykę związaną m.in. z prewencją kryminalną, przestępczością gospodarczą, profilaktyką narkotykową, psychologią. Jak wspomniałem, w Szkole działa galeria, która zajmuje się promowaniem sztuki profesjonalnej oraz twórczości amatorskiej, w tym prac słuchaczy i kadry Szkoły oraz uczniów placówek, z którymi Szkoła współpracuje, np. Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Pile, w którym prowadzone są klasy o profilu policyjnym.

Dużym zainteresowaniem wśród słuchaczy Szkoły cieszą się także spotkania z cyklu Know How. Są to wykłady i prezentacje przeprowadzane przez ekspertów z różnych dziedzin nauki, podczas których dzielą się oni swoją wiedzą i doświadczeniem. W Szkole działa także zespół muzyczny „Awans”, składający się z uzdolnionych muzycznie policjantów. Zespół wielokrotnie grał dla mieszkańców Piły i powiatu pilskiego, a także podczas ogólnopolskich uroczystości. Policjanci występowali m.in. na rzecz Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, czy też w czasie Ogólnopolskiego Turnieju Klas Policyjnych, który w tym roku organizujemy po raz siódmy, i obchodach Święta Policji.

Szkoła, mimo swojej specyfiki, jest jak najbardziej otwarta dla społeczeństwa. Oprócz wspomnianych inicjatyw, w ramach promocji kultury realizowane są festyny (np. każdego roku w marcu na terenie Szkoły metę ma Wielodyscyplinarny Rajd Turystyczny „Przebudzenie Wiosny”, którego Szkoła jest współorganizatorem wraz z pilskim oddziałem PTTK i Urzędem Miasta Piły), konkursy (corocznie przed wakacjami, w auli Szkoły ma miejsce finał konkursu i uroczyste wręczenie nagród w dwóch konkursach, których partnerem jest Szkoła. Mam tu na myśli Miejski Konkurs Wiedzy o Bezpieczeństwie „Bezpieczny Trzecioklasista” i Miejski Konkurs Plastyczny dla uczniów szkół podstawowych z klas I-III). Dużymi i ogólnodostępnymi przedsięwzięciami, których współorganizatorem jest Szkoła są: Ogólnopolski Turniej Klas Policyjnych (organizowany razem z Zespołem Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 im. Komisji Edukacji Narodowej w Pile), o którym już wspomniałem, i Festiwal Kryminału „Kryminalna Piła” (razem z Regionalnym Centrum Kultury „Fabryka Emocji” w Pile), który gości najwybitniejszych pisarzy tego gatunku. Oprócz działalności kulturalno-oświatowej, pilska Szkoła Policji angażuje się w działania prospołeczne w Pile i powiecie pilskim. Biorą w nich udział zarówno słuchacze, kadra, jak i pracownicy Szkoły. Organizowane są regularne wyjazdy słuchaczy i kadry do punktu oddawania krwi, która służy pacjentom Szpitala Specjalistycznego w Pile i wszystkim potrzebującym tego najcenniejszego leku. Słuchacze uczestniczą także w ogólnopolskiej akcji „Cała Polska Czyta Dzieciom”, czytając i ofiarowując książki oraz prezenty dzieciom w pobliskim szpitalu. Wolontariusze w mundurach, nawiązali również współpracę z Centrum Charytatywno-Opiekuńczym „Caritas” w Pile i Warsztatami Terapii Zajęciowej w Leżenicy. Za swoją działalność wolontaryjną Szkoła zdobyła III miejsce (na ponad

tysiąc zgłoszonych osób i instytucji) w Ogólnopolskim Konkursie „Barwy Wolontariatu”. Te wszystkie działania sprawiają, że młodzi policjanci jeszcze bardziej uwrażliwiają się na pomoc drugiemu człowiekowi, są bardziej wyrozumiali. W Szkole bowiem zdobywają wiedzę, nie tylko „policyjną”, ale także „życiową”, opartą na życzliwości i otwartości wobec innych.

W ubiegłym roku Szkoła Policji obchodziła 60-lecie istnienia. Co w kontekście jubileuszu chciałby Pan powiedzieć o dzisiejszej roli Szkoły?

Przez te wszystkie lata przez Szkołę przewinęło się setki tysięcy absolwentów. Każdego roku opuszcza jej mury około 3 tysięcy słuchaczy uczestniczących w rozmaitych kursach (zarówno podstawowych, jak i specjalistycznych), szkoleniach i warsztatach. Szkoła wróciła do swoich korzeni, czyli kształcenia kadr kryminalnych, do tego, z czego przez wiele lat słynęła w całym kraju. Nasi słuchacze w ramach praktyk zawodowych pełnią służbę nie tylko na ulicach Piły, przyczyniając się do wzrostu poziomu bezpieczeństwa, także na terytorium województw ościennych. Naszymi absolwentami są znakomici funkcjonariusze. Wielu z nich zajmowało w przeszłości, jak i obecnie kluczowe stanowiska w strukturach policji, na czele z komendantami wojewódzkimi czy też byłym Komendantem Głównym Policji, wspomnianym już gen. insp. Działoszyńskim. Szkoła przechodzi w ostatnich latach istotne przeobrażenia, których nie było w dotychczasowej jej historii. Realizowane są sukcesywnie i metodologicznie remonty. Praktycznie zakończyliśmy już remonty obiektów przy placu Staszica 3 oraz inwestycje dotyczące obiektów sportowych. Przed nami jednak są nadal istotne zamierzenia i plany dotyczące rozwoju Szkoły, których główny kierunek to poprawa warunków bytowych słuchaczy i zmniejszenie kosztów funkcjonowania Szkoły poprzez zagospodarowywanie pomieszczeń, renowację, przebudowę, a w przyszłości budowę domu akademickiego na terenie dzisiejszego placu apelowego. Rozpoczął się proces cyklu remontów budynku głównego. To wszystko powoduje, że możemy optymistycznie i z nadzieją patrzeć w przyszłość.

Wspólna przeszłość to wspólna przyszłość

Nie wiem czy wszyscy o tym wiedzą, że mamy około 1200 cmentarzy żydowskich w Polsce. Są one w różnych miejscach i w różnym stanie. Są też w takich miejscach, które już w niczym nie przypominają cmentarza. Na przykład, Międzynarodowe Targi Poznańskie czy Straż Pożarna w Gnieźnie. Mogłabym wymienić więcej takich miejsc, ale podam jeszcze tylko Szkołę Policji w Pile, bo tego miejsca dotyczy moja wypowiedź. Na części terenu zajmowanego przez Szkołę Policji znajduje się założony w XVII wieku cmentarz żydowski. Cmentarz dla Żydów jest świętym miejscem, miejscem szczególnym. Pochowanych na nim zmarłych nie można ekshumować. To miejsce jest nietykalne. Zmarli czekają tam na Mesjasza. I to oni są właścicielami tego miejsca. Ale jednocześnie jest tak, że życie pisze inny scenariusz i wymusza inne przeznaczenie nawet dla takich miejsc. Dziś jest w tym miejscu ważna instytucja demokratycznego państwa – Szkoła Policji, której słuchacze są przygotowywani do pełnienia bardzo ważnych społecznie funkcji. Jak wiadomo, mają nam wszystkim zapewniać bezpieczeństwo i egzekwować przestrzeganie porządku publicznego. Dlatego sprawę cmentarza musimy widzieć i rozumieć w szerszym i współczesnym kontekście.

W tym duchu przebiegła rozmowa p. insp. Jerzego Powieckiego – komendanta Szkoły Policji i p. mł. insp. Romana Gryczki – zastępcy komendanta z zaproszonym przez nich naczelnym rabinem Polski – Michaeliem Schudrichem. Uczestniczyłam w tej rozmowie. Doszliśmy do porozumienia, że należy godnie upamiętnić cmentarz żydowski i pogodzić wymiar religijny ze świeckim oraz przeszłość z teraźniejszością. Połączyła nas dobra wola, aby rozwiązać problem współistnienia cmentarza i Szkoły Policji.

Istotne w tym przypadku jest to, że fundatorem pomnika została instytucja świecka – Szkoła Policji i Gmina Piła. To ma konsekwencje dla formy pomnika. Tę formę, na moją prośbę, zaprojektował prof. Janusz Marciniak. Współpracował z nim dr inż. arch. Eugeniusz Skrzypczak. Obaj z Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu. Pomnik harmonijnie łączy to, co religijne, z tym, co świeckie.

Cieszę się, że pomnik będzie uwrażliwiał nie tylko słuchaczy Szkoły Policji. Bo dzięki mądrej decyzji władz szkoły to miejsce upamiętnienia stanie się dostępne dla wszystkich zainteresowanych. Będzie tam można pomodlić się i pomyśleć o tych, którzy kiedyś współtworzyli Piłę, o żydowskich sąsiadach, i zrozumieć, że tylko w ten sposób możemy sprawić, że kiedyś ktoś pomyśli o nas. Piła skorzysta na upamiętnieniu cmentarza, bo pogłębi się tożsamość jej mieszkańców i ich więź z wielokulturowym dziedzictwem tego miasta. Przybędzie jej jeszcze jedno miejsce naznaczone przez historię i pozytywny

przykład rozumienia historii jako czegoś, co powinno nas – żyjących łączyć, a nie dzielić. Mieszkańcy Piły spotkają się z uznaniem i szacunkiem na świecie; tym świecie, który rozumie znaczenie pamięci i jej wpływu na naszą wspólną i pomyślną przyszłość.

Alicja Kobus

Wiceprzewodnicząca Rady Związku Gmin Wyznaniowych Żydowskich RP i Przewodnicząca filii ZGWŻ RP w Poznaniu

Idea pomnika upamiętniającego XVII-wieczny cmentarz żydowski w Pile

Starałem się, aby pomnik był oszczędny i minimalistyczny w formie, a jednocześnie pełen treści. Najważniejszym elementem przekazu tej treści uczyniłem napis eksponujący religijny i historyczny charakter pomnika oraz przesłanie etyczne o znaczeniu pamięci:

„Jak pamiętamy, tak będziemy pamiętani”.

Granitowa płyta ma kształt gwiazdy Dawida i stanowi jednoznaczny symbol narodowościowy. Kolor granitu służy podkreśleniu powagi pomnika. Płyta została umocowana na stalowej konstrukcji, aby stworzyć wrażenie, że gwiazda unosi się nad ziemią*. Pomnik jest jak otwarta księga, która zaprasza do czytania i refleksji. Lekko podniesiony wierzchołek gwiazdy został – zgodnie z tradycją – skierowany na wschód (w stronę Jerozolimy). Na jego gładkiej powierzchni, jak w lustrze, odbija się niebo i drzewa. Pod gwiazdą znajduje się betonowa replika jej cienia. To podstawa pomnika i jednocześnie symboliczna pieczęć pamięci o ludziach pochowanych w tym miejscu oraz podkreślenie trwałości tej pamięci.

Prof. Janusz Marciniak
Autor projektu

*Wymiary płyty: 18 x 230 x 200 cm. Wysokość pomnika: 63 cm

Stoisz na założonym w XVII wieku cmentarzu żydowskim, który został zniszczony przez nazistów niemieckich podczas II wojny światowej
הנך עומד בבית קברות יהודי שהוקם במאה הי"ז ונהרס על ידי הנאצים הגרמנים בזמן מלחמת העולם השנייה
You are standing in a seventeenth-century Jewish cemetery destroyed by the German Nazis during World War II

**I wróci się proch do ziemi, tak jak nią był,
a duch powróci do Boga, który go dał**

Koh 12, 7

**וַיָּשָׁב הָעֶפֶר עַל־הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה
וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נָתַנָּה**

קהלת י"ב ז'

**The dust returns to the earth from which it came,
and the spirit returns to God who gave it**

Eccl 12:7

Jak pamiętamy, tak będziemy pamiętani
כפי שאנו זוכרים, כך ניזכר
How we remember thus we shall be remembered

Pomnik został ufundowany przez Gminę Piła i Szkołę Policji w Piła
האנדרטה הוקמה על ידי המועצה האזורית פילה ובית הספר לשוטרים בעיר פילה
The monument was funded by the Piła Commune and the Police School in Piła

2014

Wyspa pamięci

Co mówią przedmioty, a częściej już tylko fragmenty przedmiotów – okaleczone pamiątki z przeszłości? Jaką wartość mają resztki dawnego świata, materialne okruchy historii, która wydaje się nam coraz bardziej odległa i o której nie myślimy zbyt często z powodu naszych współczesnych trosk? Fragment zniszczonego podczas wojny cmentarza żydowskiego przypomina nam o czasach pomyślności i harmonijnej koegzystencji mieszkańców Piły i jednocześnie o wydarzeniach, które jeszcze dziś budzą w nas trwogę i sprzeciw. Niepamięć można zrozumieć, bo pamięć bywa bolesna. Łatwiej patrzeć w przyszłość niż w przeszłość. Jednak rzeczywistość nie jest taka prosta. Coś nas łączy z przeszłością, szczególnie z tą tragiczną. Pamięć o niej działa w naszej podświadomości i ma na nas wpływ niezależnie od naszej woli.

Pomnik, taki jak ten na ocalonym fragmencie cmentarza żydowskiego w Pile, jest nie tylko wyrazem szacunku dla ludzi pochowanych w tym miejscu, lecz także narzędziem skupiania uwagi na tym, co było kiedyś i co już nie wróci, ale co teraz może służyć jako memento, ostrzeżenie, upomnienie i przestroga. Pomnik będzie nam pomagać w zachowaniu więzi z przeszłością i także z przyszłością. Nie można myśleć o przyszłości bez myślenia o przeszłości. Pomnik zachęca do poznania historii miasta i jego mieszkańców. Skłania do refleksji nad fragmentem cmentarnego muru i kilkoma ocalonymi macewami. Prowadzi dialog z tym wszystkim, co pozostało z cmentarza. Także dialog z naturą, a zwłaszcza z najstarszymi drzewami, które są świadkami historii tego miejsca. Pomnik łączy ocalone fragmenty w większą całość i tworzy z nimi wyspę pamięci w centrum miasta. Ta wyspa pamięci uzmysławia nam stan naszej ludzkiej wrażliwości i czyni Piłę piękniejszym miastem, a jej dzisiejszych mieszkańców lepszymi ludźmi. Stojąc na zachowanym fragmencie cmentarza, wspominamy wszystkich mieszkańców dawnej Piły, którzy – tak jak my – mieli swoje troski i marzenia. Pamięć o nich może być źródłem dobra i nadziei.

Warto poznać i zrozumieć to, co było przed nami, żeby lepiej zrozumieć siebie. Sposób traktowania materialnych i niematerialnych fragmentów przeszłości miasta ma znaczenie i dla tych, którzy obcują z nimi na co dzień, i dla tych, którzy patrzą na nie z daleka. Ważną grupą zainteresowanych przeszłością są ci, którzy szukają swojej tożsamości i korzeni.

Kiedy słuchamy tego, co mówią do nas fragmenty przeszłości, to przeszłość ożywa. Fragmenty przeszłości mówią do nas niezależnie od tego czy staramy się zapomnieć, czy pamiętać o niej. Czasami cudza niepamięć nas rani i zdarza się, że własna pamięć sprawia nam ból. Jest tak, kiedy zamykamy się

przed przeszłością i nie chcemy jej zrozumieć. Dlatego lepiej pamiętać i starać się zrozumieć przeszłość oraz jej wpływ na nas. Tylko tak można leczyć traumę.

Inaczej wygląda i działa miejsce z pomnikiem niż bez pomnika. Pomnik wypełnia pustkę po stracie. Pustka może być interpretowana jako obojętność, brak szacunku, a nawet znak nienawiści. Pomnik zaś inspiruje do pracy pamięci i kontemplacji. Cmentarz wrócił na mapę miasta i do świadomości jego mieszkańców. Jest znowu miejscem skupienia i przeżywania straty, a równocześnie szacunku dla fenomenu życia. Nie jesteśmy sami. Odczuwamy znaczenie pamięci podobnie. Pamięć nas zbliża. Dzięki niej stanowimy wspólnotę, chociaż jesteśmy różni. Pamięć sprawia, że różnice nas nie dzielą, lecz łączą. Pamięć staje się podstawą nowych więzi społecznych.

Prof. Marysia Galbraith

Uniwersytet Alabamy (USA). Stypendystka Fundacji Fulbrighta i profesor wizytujący w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM w Poznaniu (w roku akademickim 2014-15). Zajmuje się m.in. dziedzictwem kultury żydowskiej w Polsce. Tekst *Wyspa pamięci* jest fragmentem wystąpienia z okazji uroczystości odsłonięcia pomnika upamiętniającego XVII-wieczny cmentarz żydowski w Pile.

Podziękowania

Realizacja projektu pomnika nie byłaby możliwa bez zaangażowania następujących osób i instytucji:

Komendantów Głównych Policji: Pana gen. insp. w st. spocz. dr. Marka Działoszyńskiego

i Pana nadinsp. Krzysztofa Gajewskiego

Komendanta Szkoły Policji w Pile Pana insp. Jerzego Powieckiego

Zastępcy Komendanta Szkoły Policji w Pile Pana mł. insp. Romana Gryczki

Zastępcy Naczelnika Wydziału Zaopatrzenia Szkoły Policji w Pile Pana kom. Marcina Druszcza

Prezydenta Miasta Piły Pana dr. Piotra Głowskiego

oraz

Naczelnego Rabina RP Pana Michaela Schudricha

i Wiceprzewodniczącej Rady ZGWŻ RP i Przewodniczącej filii ZGWŻ RP w Poznaniu Pani Alicji Kobus

Autor projektu pomnika – Pan prof. Janusz Marciniak dziękuje za pomoc następującym osobom:

Pani Annie Fons (Szkoła Policji w Pile)

Pani prof. Marysi Galbraith (The University of Alabama)

Panu mgr. Leszkowi Kwiatkowskiemu (Zakład Hebraistyki, Arameistyki i Karaimoznawstwa UAM)

Państwu Hannie i Jarosławowi Przyborowskim (Fundacja Signum)

Panu Wojciechowi Skowrońskiemu (www.dawna.pila.pl)

Panu dr. inż. arch. Eugeniuszowi Skrzypczakowi (Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu)

Pani mgr. inż. arch. Małgorzacie Skrzypczak (Pracownia Architektoniczna ARI)

Pani Lenie Stanley-Clamp (EAJC, Judaica Europeana, The Institute for Jewish Policy Research)

i Panu dr. Marcinowi Turskiemu (Wydział Anglistyki UAM)

...który został zniszczony przez nazistów nie
יהודי שחוקם במאד הייז ונהרס על ידי הנאצים
Jewish cemetery destroyed by the German Na
I wróci się proch do ziemi, tak jak nią był,
והוא ישוב אל האדמה כפי שהיה
and go back to Boga, który go dał
וישבו אל ה' אלהיהם
Koh 12, 7

ziemi, tak jak nią by
do Boga, który go dał
Koh 12, 7
וְיָשָׁב הָעֶפְרָיִם אֶל-הָאֱלֹהִים
וְיָשָׁב תְּשׁוּבָה הָאָרֶץ
returns to the earth from which

Jak pamiętamy, tak będziemy pamiętani
 כפי שאנו זוכרים, כך נזכרים
 We remember thus, we shall be remembered
 כפי שזכרנו, כך נזכור
 By the same way we shall be remembered
 כפי שזכרנו, כך נזכור

... can be remembered
... Szkołę Policji w Pile
... the Police School in Pila

Publikacja z okazji uroczystości odsłonięcia pomnika upamiętniającego XVII-wieczny cmentarz żydowski w Pile (2.06.2015)

FUNDACJA
Synagoga Nowa
CENTRUM DIALOGU

 SIGNUM
F O U N D A T I O N

